

ניהול נגר וניקוז

הדרך של הקהילה לסביבה רצופת נחלים

עינב עמרם, מתכנתת סביבתית, רשות ניקוז ים המלח

הניתינים למחקר וחוויה עוצמתית של טבע לאורך כל ימות השנה. שכונות המגורים בעיר בנויות על גבי שלוחות הרכס שבין ערוצי הנחלים המשתפלים מהם. קרבתם של הנחלים אל שכונות המגורים, אל מרכז העיר ואל בתי הספר מהווה יתרון ייחודי של הנחל כמשאב עירוני-חינוכי. הכרת הנחלים, המודעות אליהם, הפעילות החינוכית ושיקום סביבות הנחלים, תביא לרווח חינוכי, ציבורי, תרבותי, תיירותי, חברתי, כלכלי ועוד.

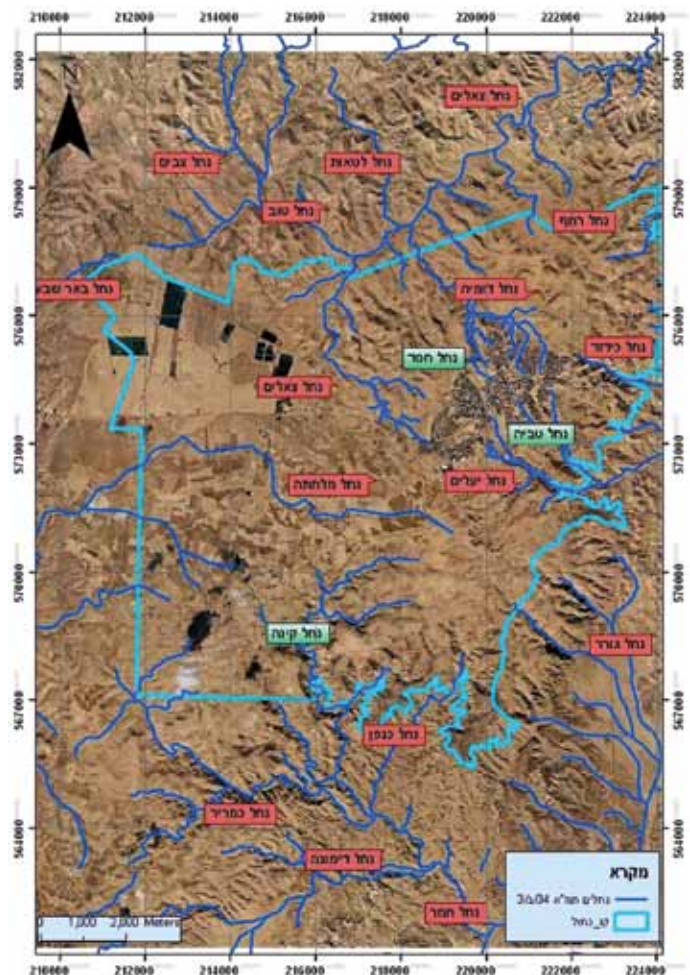
רשות ניקוז ים המלח, מתוקף סמכותה כרשות נחל - ובשיתוף עם עיריית ערד, רשות הטבע והגנים, רשות העתיקות והמשרד להגנת הסביבה - השכילה ליצור לאחרונה התעוררות של השיח הציבורי בעיר. זאת, באמצעות מארג פעילויות מגוונות, אשר גובשו מתוך ראייה מערכתית, והתמקדות במספר רבדים, הלכה למעשה.

הפעילות מתחילה בתכנית חינוכית-סביבתית והסברתית לתלמידי העיר, המלווה בסיוורים ופעילות בנחלים; עוברת דרך תכנון שיקום ושימור נופי בנחלים חסד וקינה, וממשיכה לפעילות הנדסית בתחום הניקוז בנחל טביה. מדובר במגוון פעילויות בנות קיימא בנחלי העיר, החושפות את קהילת תושבי ערד לטבע ולסביבה, וזאת מתוך כוונה לחדש את הזיקה בין תושבי העיר לטבע שבפתח ביתם, ולהביא למודעות ושמירה על מתנות הטבע - לטובתנו ולטובת הדורות הבאים אחרינו.

הרציונל לקידום פרויקטים בנחלי ערד - הנחלים כחלק מהמרקם העירוני

העיר ערד ממוקמת על רכס הרי כידוד, ומוקפת בנוף דרמטי של ערוצים המתנקזים לים המלח - ממזרח, ואילו ממערב - בנוף מתון של ערוצים המתנקזים לנחל באר שבע. רכס זה מהווה חלק מקו פרשת המים של ישראל (המפריד בין אגן ים תיכון לאגן ים המלח).

הנחלים סובבי ערד מהווים מוקדי עניין אקולוגי, גיאולוגי ותרבותי, ובין היתר משמשים גם בית גידול מדברי ייחודי למגוון מיני צמחיה ובעלי חיים. כמו כן, ניתן למצוא באזור הנחלים שרידי עתיקות מהתיישבות קדומה, סוגי קרקע

מפת נחלים באזור העיר ערד - ראייה מערכתית כוללת

1. פרויקט חינוכי-סביבתי בנחלים

היכרות אתר ארכיאולוגי במסגרת פעילות בנחל בתכנית החינוכית - מאגורה בנחל חסד

תכנית חינוכית סביבתית לנחלי ערד - תכנית קהילתית רב שנתית: תכנית סיורים רב שנתית שהחלה לפעול בנובמבר 2010 וזוכה לשבחים רבים ואף לסיקור תקשורתי נרחב. תכנית זו מתקיימת בשיתוף עם רשות הטבע והגנים, רשות העתיקות ועיריית ערד. התכנית נובעת מראייה מערכתית כוללת של יחסי הגומלין בין האדם והטבע המגוון שסובב אותם, ומיועדת לבתי הספר והקהילה הרחבה בערד, כחלק מפעילות קהילתית המכוונת ליצירת תרבות עירונית מקיימת.

מטרת התכנית היא יצירת קיימות חינוכית - חברתית וקהילתית שתכלול מודעות, מחקר ושמירת משאבי הטבע.

התכנית מיועדת להתחיל מהלך בחינוך והסברה לתלמידים דרך תכנית הלימוד, שיוביל למהלך עירוני - קהילתי כולל. התכנית מתוכננת להיות רב שנתית, והיא מיועדת לכלל תושבי העיר ערד, ותתחיל בכלל תלמידי בתי הספר בעיר.

2. פרויקט שיקום ושימור נחל טביה

רשות ניקוז ים המלח נמצאת בתהליכי אישור סופיים של תכנון מפורט לשיקום נחל טביה ולקראת תחילת ביצוע התכנית. נחל טביה הוא נחל אכזב קניוני עמוק, המתנקז לים המלח. ייחודו של נחל טביה הוא הטבע הנושק לעיר. שיקומו של הנחל יביא למימוש פוטנציאל המשיכה שלו. שיקום נופי של המרחב המדברי באזור נופ זה יתרום לשימור ולפיתוח בר-קיימא של האזור כולו, יהווה משאב תירותי עבור תושבי העיר ואורחיה, ואף חלון ללימודי סביבה, ובית בטוח יותר עבור המערך האקולוגי המתקיים בו.

תכנון נחל טביה

למעלה - לפני התכנון משמאל - אחרי התכנון נקודת התכנסות

עיקרי התכנית לשיקום הנחל כוללים: יצירת מוקדי עניין בנחל כגון שבילים ונגישות לטיול לתושבי העיר ואורחיה, מוקדי עצירה ומנוחה, מוקד התכנסות ללימודי שדה, שילוט להסבר והכוונה. כל אלו יושגו על ידי מתחם מבואת נחל, לימנים מוצלים אשר יהוו מוקד לפיקניק, אזור התכנסות לקבוצות וכיתות לימוד, ייצוב הקרקע למניעת נזקי שטפונות בנחל והחלפת תחנת שאיבה ישנה שמי בייוב גולשים ממנה אל תוך הערוץ.

3. פרויקט תכנון והסדרת נחל חסד

לאחר הכנת פרוגרמה רעיונית לשיקום סביבת נחל חסד, רשות ניקוז ים המלח מצויה כיום בתהליך בחירת צוותי התכנון לקראת יציאה לתכנון מפורט של שיקום נופי בסביבת נחל חסד.

בימים אלו כבר מתקיים בנחל מיזם פעילות חינוכית "אמץ אתר" ארכיאולוגי, במסגרת התכנית החינוכית-סביבתית לנחלי ערד של רשות הניקוז. כל תלמידי ערד מכיתות א' - ט' יוצאים לסיור בנחל חסד, לומדים אודותיו ומבצעים פעילות של חפירות ארכיאולוגיות במאגורה שבנחל.

נחל חסד - לפי תכנון רעיוני: שחזור קיר, סימון שבילי טיול ואופניים, ניקיון הנחל והצנעת תשתיות (בור בייוב)

4. פרויקט תכנון נופי נחל קינה

לאחר הכנת פרוגרמה רעיונית לשימור סביבת נחל קינה, רשות ניקוז ים המלח מצויה כיום בתהליך בחירת צוותי התכנון לקראת יציאה לתכנון מפורט של סימון ושימור סביבת הנחל.

התכנון המפורט לנחל קינה יתבסס גם הוא על הפרוגרמה הרעיונית ועיקריו יהיו: שיפור וחינוך סימון שבילים בנחל, התוויה וחיבור הנחל למערך השבילים סובבי העיר - שבילי הליכה ושבילי אופניים, שילוט הכוונה והסבר לנקודות עניין בנחל, הגדרת גבולות הנחל בתחום העירייה כשצ"פ לשימור, תכנית חינוך והסברה לאוכלוסייה המקומית (בני מיעוטים) לטובת חינוך סביבתי, פיתוח מודעות ושמירה על ניקיון הנחל.

לסיכום

רשות ניקוז ים המלח, בהיותה גם רשות נחל, המחויבת לשמירה על "מתנות הטבע" (כלשון החוק), רואה במגוון פעילויות החינוך השיקום והשמירה על ערכי הטבע והסביבה כחלק ממכלול של רוח החוק בנושא זה. היכולת לפעול בתחומי העשייה הזו, בעיקר באזור הנגב, תאפשר לנו למזער את טביעת הרגל האקולוגית, לשקם פגיעה בסביבה ובערכי טבע - שנגרמה בין היתר מהיעדר מודעות לנושאים סביבתיים - ולהביא למודעות, לתרבות מקיימת ולזיקה מחודשת של האדם לטבע ולסביבה.

רשות ניקוז
"ים המלח"

www.dadeadsea.co.il